

Älgstammen har minskat påtagligt de senaste åren och många är oroade för dess framtid. Många jägare är fullt medvetna om, men tänker kanske inte alltid på, valet av djur som fälls – och vilka konsekvenser det kan få.

Älgförvaltning: Den viktiga älgkon

Text **Jonas Malmsten**
Grafik **Ted Karlsson**

Älgarnas förmåga att föröka sig är ett av förvaltningens stödben. Utan produktiva kor stannar den av eller uteblir helt.

Älgen är vårt viktigaste jaktbara vilt, trots nedgången i avskjutning de senaste åren. Som vanligt engagerar den jägare, markägare och allmänhet utöver den tradition älgjakten är.

Förutom jakten finns flera olika faktorer som har en stark påverkan på älgens väl och ve, inklusive klimatförändringar och väder, predation, konkurrens och förändringar i livsmiljön. Älgen ska förvaltas över stora områden enligt gällande föreskrifter, men kan man även tänka förvaltning på individnivå? Med följande räkneexempel ser man vad valet i älgjaktsskogen gör för framtiden.

Älgkorna är fundamentet på vilket älgstammen och dess framtid vilar. En fin ko är ofta trogen sitt område, kan gå fram med kalvar varje år och lever länge.

Är förutsättningarna de rätta kommer hon efter att ha blivit köns mogen vid två till tre års ålder, att under lång tid paras, bli dräktig och kalva gång efter annan, i bästa fall under 20 års tid.

Fina kor står att finna i hela landet, trots utmaningar från vädret, livsmiljön och annat vilt som delar på denna miljö och dess resurser.

Unga kor föder oftast en kalv,

medelålders ofta två och äldre kor oftast en kalv. Skillnaden mellan den unga och den äldre kons kalvar är att äldre kors kalvar oftast blir större. Naturligtvis finns undantag, men grundprincipen håller.

Den enskilt viktigaste faktorn för älgkon är kvaliteten på den miljö i vilken hon lever, och där finns stora variationer i landet.

Denna viktiga miljö påverkas av hur marken brukas, det vill säga vad som växer där, klimat- och väderfaktorer, och inte minst hur mycket vilt som delar samma miljö och resurser.

Alla faktorer kan inte påverkas av en enskilds jägares val i skogen när älgjakten bedrivs, men ett specifikt val av djur kan få långtgående och intressanta konsekvenser.

Ett ensamt hondjur är inte alltid en kviga. Hennes kalv kan ha fällts eller förolyckats tidigare (trafik, svält, predation). Hon kan året före ha haft en tuff sommar med tvillingar, vilket gjort att hon behövt hoppa över ett års brunst på grund av undermålig kondition.

Ett sådant uppehåll eller förlust av kalven gör henne gott – hon blir nästan garanterat dräktig med tvillingar året efter. Detta är viktigt att veta i samband med att hon går i pass eller står för hunden.

I räkneexemplet bortser vi från alla diskussioner om vilken andel tjur som är eftersträfvansvärt.

Poängen är att visa hur det skiljer dramatiskt om man sparar eller fäller en ko, sett till framtida avkomma.

En fälld produktiv ko får inga fler kalvar. En sparad ko kan få många fler kalvar, och hennes avkomma likaså. Beräkningarna är teoretiska och det kan finnas stora variationer beroende på exakt vilken individ det rör sig om, var i landet hon befinner sig, hur många stora rovdjur det finns och hur vädret varierar. Notera att vi inte tagit hänsyn till predation eller avskjutning av några avkommor i grafiken intill.

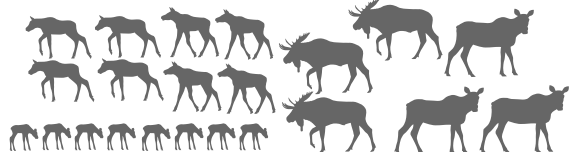
Under jaktåret 2022–2023 fälldes drygt 63 000 älgar i landet. Av dessa var 16 700 hondjur äldre än kalv. Låt oss anta att hälften, drygt 8 000 av dessa hondjur, var kor i produktiv ålder. Det innebär att på tio år så hade dessa 8 000 fällda kor kunnat ge upphov till 320 000 älgar – kalvar, tjurar och kor. Det motsvarar mer än dagens hela älgpopulation.

En tjur spelar däremot en helt annan roll i förvaltningen. Ett visst antal behövs för parningen, men därefter har de i princip helt spelat ut sin roll. Korna behövs däremot hela tiden. De blir dräktiga, föder kalvar, föder upp kalvar för att sedan bli dräktiga igen.

Dessa fina och viktiga djur är värda en extra tanke och omsorg, oavsett hur man väljer att räkna eller förvalta sina älgar. «

• **Fotnot:** Teoretisk beräkning av Jonas Malmsten, legitimerad veterinär och älgforskare vid Sveriges lantbruksuniversitet. Beräkningarna gäller för hela landet under förutsättning att kon får leva vidare, men ingen hänsyn har tagits till predation samt att ingen av älgkons avkommor skjuts. Beräknat med könsmognad vid två års ålder och första kalvning vid tre års ålder.

Om jägaren kramar avtryckaren - eller inte

År	Kon fälls	Tjuren fälls	Summa älgar om kon får leva vidare*
1	Inga älgar!	2 kalvar	2
2		2 kalvar, 1 ungtjur, 1 kviga	4
3		1 kalv, 2 ungtjurar, 2 kvigor	5
4		3 kalvar, 2 ungtjurar, 2 kvigor	7
5		4 kalvar, 2 ungtjurar, 1 kviga, 2 tjurar, 1 ko	10
6		5 kalvar, 2 ungtjurar, 2 kvigor, 2 tjurar, 2 kor	13
7		6 kalvar, 4 ungtjurar, 3 kvigor, 2 tjurar, 2 kor	17
8		8 kalvar, 4 ungtjurar, 4 kvigor, 3 tjurar, 3 kor	22
9		11 kalvar, 5 ungtjurar, 5 kvigor, 4 tjurar, 4 kor	29
10		14 kalvar, 7 ungtjurar, 7 kvigor, 6 tjurar, 5 kor	39